

Ruská divadelní avantgarda

20. a 30. let
20. století

SPOLEČENSKÁ SITUACE

- 1917 revoluce, svržení dynastie Romanovců
- Zestátnění divadel
- Je z nich důležitý propagační nástroj
- Různé formy agitačního divadla

SPOLEČENSKÁ SITUACE 2

- Po takřka celá 20. léta – relativní klid k experimentům
- 30. léta – doba politického pronásledování
- Odpor k formalismu
- Dobovou normou paradoxně psychologický realismus

**VSEVOLOD
EMILIEVIČ
MEJERCHOLD
(1874 – 1940)**

- Původně herec MCHATu – Treplev v *Rackovi*
- 1906 rozchod se Stanislavským – prosazoval symbolismus místo realismu
- 1906 – 1919 režisérem v Petrohradu – rozvíjí své myšlenky a koncepce
- Plně je prosadí až po roce 1919 v revoluční Moskvě
- Stává se členem hnutí *Divadelní říjen*

- Snaží se o odevzdání divadla do rukou masám, o jeho mítinkové působení, o převýchovu divadla
- Tudíž – nová podoba hereckého projevu

20. léta

- Největší životní úspěchy
- Vlastní divadlo, oddaný soubor
- Volná ruka k experimentům, podpora státní moci
- Veřejně polemizuje se Stanislavským, pohrdá jím

30. léta

- Tzv. „impresionistické“ období
 - ústup z avantgardních pozic
 - *Dáma s kaméliemi*
- Popře sám sebe – přednáška *Mejerchold proti mejercholdovštině*
- Politické pronásledování
- 1938 zavřeno jeho divadlo, 1940 popraven bez soudu

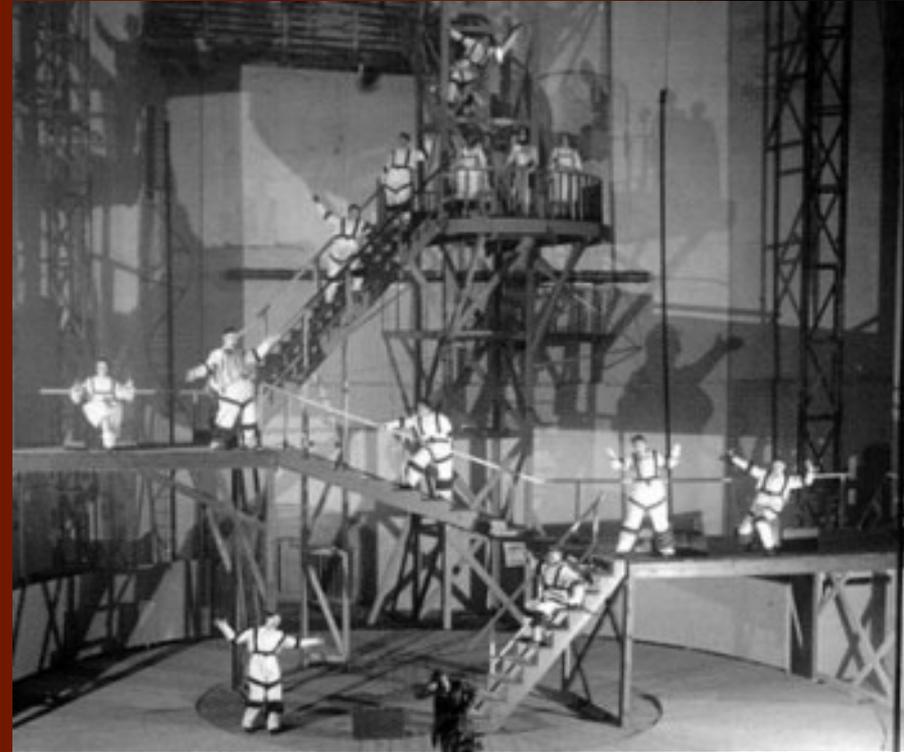
BIOMECHANIKA

- Metoda hereckého tréninku, vycházející z aplikace zákonů mechaniky na lidské tělo
- Vychází z teorie emocí Williama Jamese
- Vnější projev emoce jí může vyvolat!
- Inspirována také taylorismem – naukou o co nejefektivnějším provádění pracovních úkonů

- Mejerchold: „Vzhledem k tomu, že hercův úkol směřuje k dosažení konkrétního cíle, musí být i jeho výrazové prostředky natolik úsporné, aby tohoto cíle bylo dosaženo co nejrychleji a co možná nejpřesnějšími pohyby.“

- Smyslem je to, aby herec maximálně ovládnul své tělo jako hudebník svůj nástroj
- Mejerchold vyvine sadu biomechanických cvičení (nejznámější asi *Střelba z luku*)

Základní principy biomechaniky

- Přesné rozlišení jednotlivých fází pohybu i tří fází herecké práce (záměr, provedení, zhodnocení)
- Učí přesné fixaci gesta i tělesného výrazu
- *Otkaz* – odvratný pohyb, zvýrazňuje následující pohyb, dává mu napětí
- *Brzda* – jednání je tím účinnější, čím větší překážku musí překonat

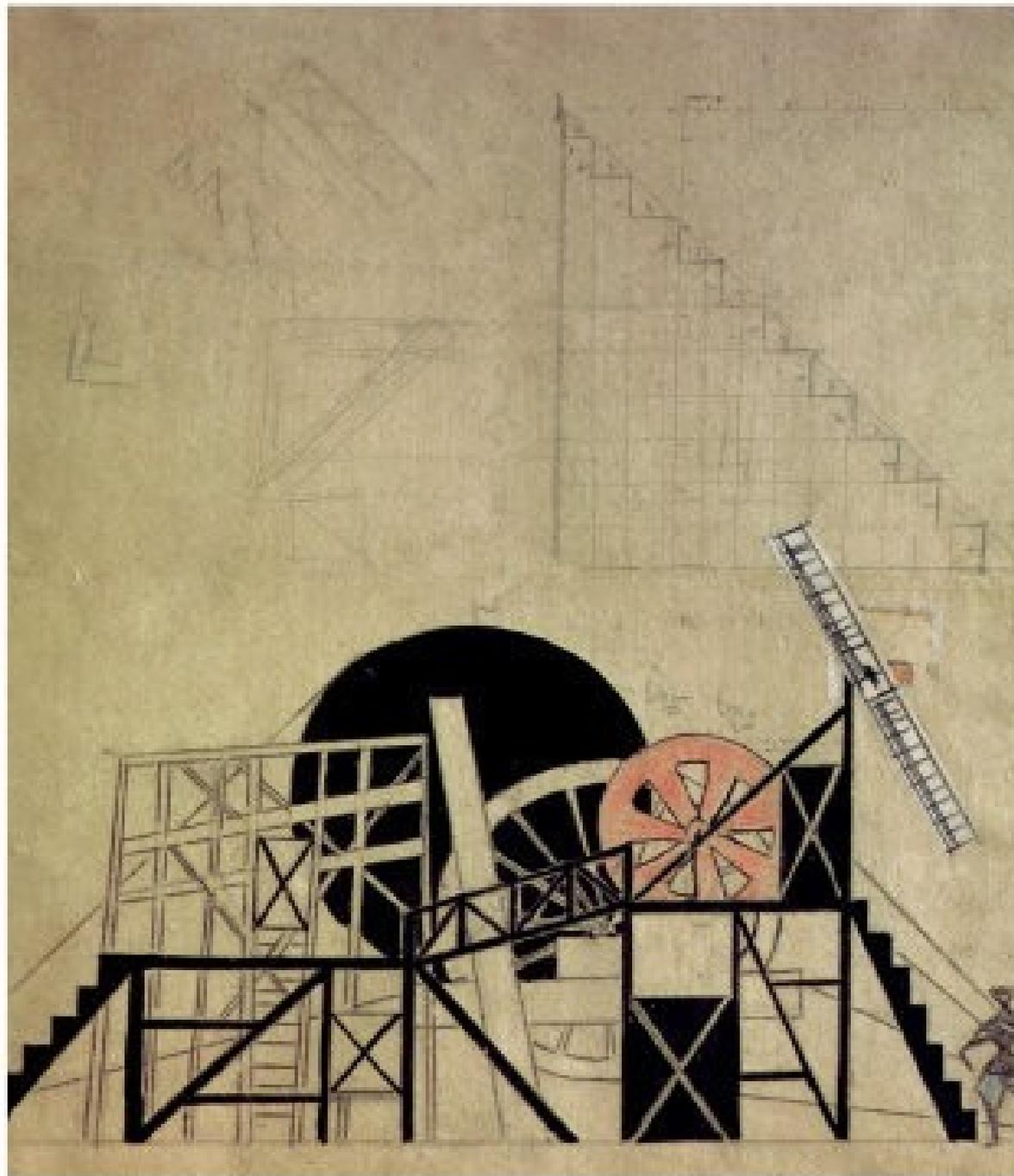
Základní principy biomechaniky 2

- Vede k úspornosti pohybu a přesné sebekontrolé
- Je třeba se vyvarovat přílišných a předčasných projevů temperamentu
- Učí přípravě, důslednosti, přesnému záměru, souhře, orientaci v prostoru
- „Každé *piano* a *forte* musí být relativní.“

Velkolepý paroháč (1922)

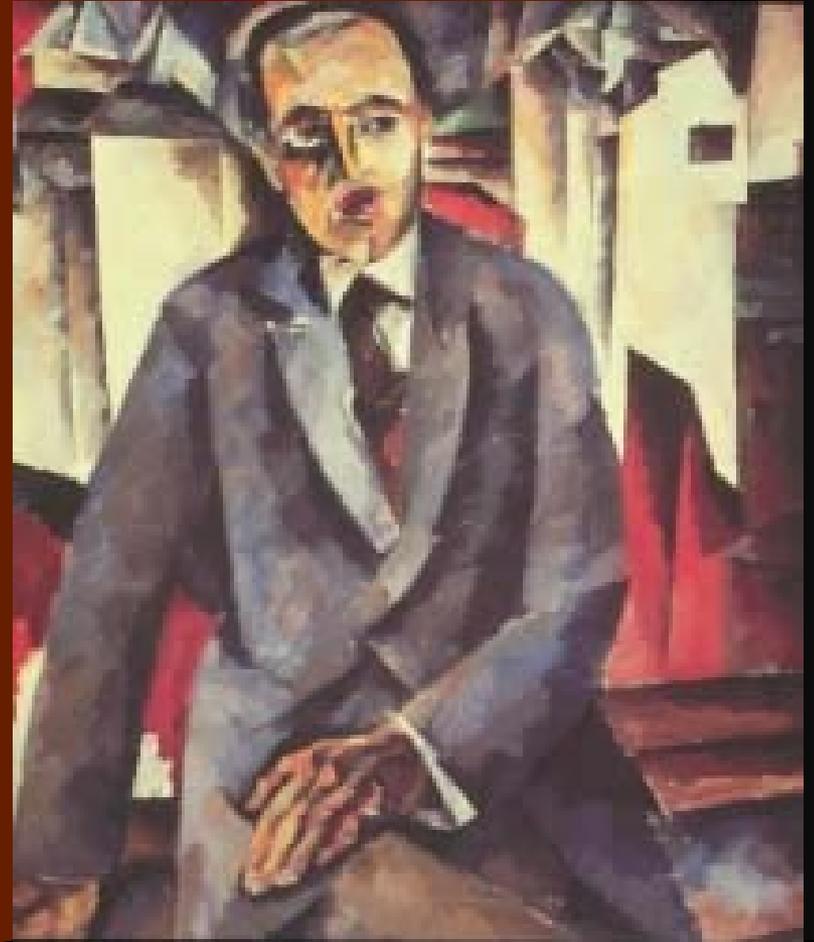
- Hra belgického expresionisty Fernanda Crommelyncka
- Svou nadsázkou poskytla Mejercholdovi dostatek prostoru k zviditelnění vnitřních stavů postav
- Revoluční scénografické řešení Ljubov Popovové – konstruktivismus
- První výrazné uplatnění biomechanických závěrů

Revizor (1926)

- Inspirace – dobové obrazy i dobová hudba
- Scéna s úplatky
- Děj přesunut do velkého města
- Scénografie složená z menších plošin – děj rozložen do fragmentů

ALEXANDR TAIROV

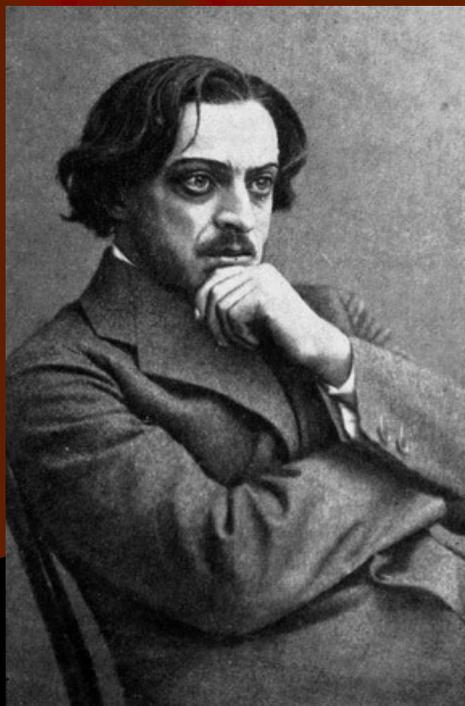
- „Akademický“ protiklad Mejercholda
- Snaha o „čisté krásno“
- Rozvíjí to, s čím přišel před revolucí
- Převážně západní repertoár
- Převratná kniha *Rozpoutané divadlo* – inspirovala v ČSR vznik divadla Osvobozeného

- Wilde: *Salome*, režie Tairov, 1923

**JEVGENIJ
BAGRATIONOVIČ
VACHTANGOV
(1883 – 1922)**

- Od 1916 vedoucí Prvního studia MCHATu
- Žák Stanislavského
- Snaha o propojení psychologismu a stylizace
- Většina jeho inscenací měla pedagogický záměr

- Zemřel mladý – jen kolem 10 (převážně studiových inscenací)
- *Erik XIV., Dybbuk*
- Inspirace expresionismem, balaganem, commedií dell' arte
- Mnoho žáků – v Moskvě rozvíjí jeho odkaz stále *Ščukinovo učiliště*

Princezna Turandot (1922)

- Poslední a nejslavnější Vachtangovova inscenace
- Karnevalová stylizace, práce s maskou, odstup od role, dojem lehké improvizace
- Náznak cesty k propojení Stanislavského a Mejercholda
- V Moskvě se udržuje dodnes!

- Scénický návrh *Princezny Turandot*

- Dialog Pantalona a Tartaglii

SERGEJ EJZENŠTEJN

- Především filmový režisér, legenda evropského avantgardního filmu
- *Křižník Potěmkin*
- *Stávka*
- *Deset dní, které otrásly světem*
- *Ivan Hrozný*
- Experimentální forma X oslava komunistické ideologie

- Jeho význam pro divadelní režii – přednášky o režii na VGIKu
- Výsledek – přelomová skripta *Umění mizanscény*
- *Návrat vojáka z fronty* – jejich hlavní část

Ruská dramatika 20. a 30. let

- Většina her této doby jsou frašky či melodramata vyzdvihující revoluci
- Nejprotěžovanější autor doby Maxim Gorkij napíše už po revoluci jen dvě hry a to až ve 30. letech

Vladimír Majakovskij

- „Dvorní“ Mejercholdův autor
- *Mystérie buffa* (1918) – o vzniku socialismu biblickou parafrází
- *Ledová sprcha* (1930) – satira na porevoluční byrokracii

Majakovskij, Mejerchold, Šostakovič a neznámý holohlavý

Michail Bulgakov

- Ve 20. letech Stalinův miláček, poté silně politicky pronásledovaný
- *Bílá garda (Dni Turbinových)* – kladný vztah k poraženým v revoluci
- *Útěk* – drama z bělogvardějské emigrace – přízračná, snová atmosféra

- *Molière* – podobenství o vztahu spisovatele a tyrana
- Kultovní román *Mistr a Markétka* – často dramatinován – příběh o d'áblu, který „přichází dát Moskvu do pořádku“